

יג

יצחק זילברשלאג

ב י צ ח ק ז י ל ב ר ש ל א ג , שהוא הצעיר שבחבורה, מצאה
השירה העברית באמריקה פוח חדש ויוצר.
יש בדרך שירתו הרבה רעננות וחן. יש בה הרגשה דקה
וראייה חודרת. וכל זה בא דרך ציוריות חיה ואפני־ביטוי מקוריים.
ולשונו בהירה וחדת־ניב.
הייתי קורא לו "חתן־שירה". פי כחתן שוקק לבו מאהבה,
מפיסופים, מצפיה ומרון. על פן ימשך לבבו ל"שדמות הפורחות
בנוף הפורח, מקום ריח האדמה משפר את חושי השוקקים".
הוא מרגיש את הרוח המנגן על נימי שערותיו פעל פנור ושותה
את אור־השדמות "הרענן והמרענן כפיו".

הרבה שירי־אהבה כתב ובהם גילה את הרעננות הרנה שלו, את צעירותו הפורחת, את שפרון־העלומים. בעולם צעיר זה, שבו הגבורים הראשיים הם החתן והכלה, הכל צומח ופורח ונותן ריח אָבִיב.

הנערה השרה את „שירי נערה“, אשר בהם נפתח ספרו הראשון „בשבילים בודדים“, מרגישה, פי כנף צומחה עלי שכמה ופורח היום ופורח הליל. על ראשה — עטרת פוככים ובידה — המון פרחי בר וכולה „פורחה כפרח שטוף רבבות שמשות“. היא רוצה להיות יער כדי שתוכל לזרות פרחים לרבבות סביב אהובה, היא רוצה להיות יער כדי לרוות ריחה כל תא בגופו. והוא גם הוא יודע ש„לא תירוש פי אם אָבִיב משובב את הנערות, מנובב את הפרחים“.

חוש־הריח מפותח מאוד בחתן־שירה זה והוא מגיע במקומות רבים עד לידי חושניות מופלגת.

לאשוחים הדוממים בירכתי יער יש ישות „ריחניה ומוריקה“. והיא, שבאָה אל התחנה לפגוש את אהובה („הראשונה“) „עמדה בעדת נערות, לבנה צחור וצה בחרש עצים ריחניה“ ונשיקותיה הן נשיקות „אביביות“. וכעסי־פרי ימוץ את האהבה. ובשיר אחד הוא שואל: „לא אדע מדוע הריח הנודף משערך הולמני היום — — — פיאסמין“. ואף ב„חלום אשה נשואָה“ נראה „כל העולם נסוך אהבה, אביב־עד ושירה“.

בריחניות רבה זו המגיעה עד חושניות ובהרגשת־האהבה הרווה יש משהו מן היסוד הדיוניסי, שטשרניחובסקי ושניאור, ביחוד שניאור, הכניסוהו לשירתנו. ויש בזה מחפץ הגילוי והדבקות בחיים. ולא רק בעצמו ירגיש המשורר את המעיינות האלה מפכים, פי אם גם בטבע אשר מסביבו, שאת אורו הוא נושם ושמפיו הוא ניזון. וגם הילדה שלו „לווה יופי רך מיפי הנוף“. ואף לאהבה עצמה יש נוף ודרך נוף־האהבה הזה העבירמו אהובתו ורוותו את „היופי ואת היגון הצפונים במשעליו העקלקלים“.

ולא רק בנוף־האהבה תרעה ותתרווה שירתו של זילברשלאג.

גוף זה אינו לו אלא שער, זה השער משוררים יבואו בו, לחיים ולסודם. פי אפילו האהבה עצמה, המרנינה את הדם והמשפרת את הנפש, היא חג-עלומים, אך לא חג-עולמים.

ובשירו אל "הראשונה" אנו קוראים כבר, כי "חולפים חיש החיים וגם הדרם יחלוף" ופי הנערה לזה-לואט: "נמותה יחדיו פה, בחיר-לבבי, היום מתנפל לעקור שתיל האהבה הנשתל בלב צעירים בלילות חסד. נמותה פה בטרם בוא היום". ואמנם היום, או הליל, הזה בא ובמגל מבהיק קצר את האהבה — והיא מתנדפה כאגל-דמעה. ו"מן הליל ההוא לא תאמי כרובים, רמאים בזויים איש בעיני אשה היינו". והנפש שהרנינה ככנור "החרישה כאבן, כבר-מינן בקבר".

אז תפקחנה עיניו לראות את היתוש הנישא אל האור ו"נחנק ברשת קורי משי" שהעפביש טווה למענו. ואז הוא מבין מה שלא שער בנפשו קודם, כי גם הוא נמשך אחרי אור נפשה ונלכד ברשת קסמים ש"אכזריותך טוותה לכלותנו".

ובדרך זו יגיע אל שירי השקיעה והסתיו, אל שירי היגון והמות שלו, העגומים והענוגים. "וערב אהום כספן חוזה-חופו: כבר תם היום, לא יהי כמוהו שני' ועצב עצום כמשבר ישטפני". והוא גם יודע, כי שעת הרחמים, היא שעת המות, נכונה משעת הלידה לכולנו, "לרוצח ולצדיק, למטורף ולמיושב" ו"כולנו פורחים אט כמו הגפן, למען יבצרנו חיש המות".

פן נרמזת ונמשכת מן ה"שבילים הבודדים" והראשונים שלו דרך רחבה יותר ומקיפה יותר — לנאות השיר והמחשבה. עם סוף ה"שבילים" נראתה לו דמות שלמה פן-גבירול, זה "גביר-השיר" וכרוב האל "צרוב אש השירה והחכמה". ואחרי — יהודה הלוי ורוחו של הלוי.

הדמויות השיריות האלה רומזות לו ומושכות אותו בכוח מסתורי שאין מפניו מנוס. פאכם ויאושם של משוררי-אל אלה, יקוד אהבתם וצער חייהם, זוהר נשמתם ולהט חזונם הם המאירים את דרך הנין והנכד, שהוא פייטן בישראל, מוסכים לתוך נפשו

מיגון היופי ומתאוות החכמה ומטעימים אותו משהו מקסם-השיר ומתפארת האדם. והוא שואל את כרוב-האל בן-גבירול :

איִכְכָּה נְשָׂאָה תְּבַל זֹו הַצָּרָה
 אֵת תְּבַל לְכִבְדָּךְ וְלֹא מְטָה.
 איִכְכָּה שְׁמָעָה תְּבַל זֹו הַצָּרָה
 קֶרֶן תְּבַל לְכִבְדָּךְ וְלֹא בְּכֶתָה.

האומנם חרשים ככה האילנות ?

פי תבל-לבם של המשוררים גדולה מתבל זו הצרה שאנו חיים בה. ושירתם, הרוצה לחלץ את כל הלבבות מצפירני צער, אדירה וכפירה מפל מיני דעות וחכמות.

מאז שר בן-גבירול את שירו על אדמת ספרד עברו מאות שנים, אך חרוזיו בנוגה חדש נוגהים וחרוזיו «כוכבים יגהו לעולם, ככוכבים ירבו שנים». הכליון יאכל צריחי-שיש, בתי-שן, עטרות מלכים, אך לא «טוי-מלים שקוף ועשוי איתן כאחד». רוח זו של אלמוות מתגלה לו ברוחו של הלוי, זה השיר העמוק והשקוף, הצרוף יגון-חכמה והמשיב עלינו מצב-נפש מעולם רחוק ופלאי.

רוחו זה של הלוי, הוא רוח הפייטן אשר מת בדרך, בא מ«ארצות חדלות-גיל וחדלות-צער» לקראת המשורר בן זמננו העולה לארץ-ישראל. ובדו-השיח הזה נפגשים ונישקים החיים והמות, ו«חכמת מות בת אלמות».

האדם החי מדבר על עצבון ועל סבל והרוח אינו יודע סבל מהו, כי ב«צל שאין לו צליל ימושני ולא ימושני». אם פן, וודאי «אושר בלי מצרים תרווה, רוח». אבל הרוח אינו יודע גם אור מהו. בעולם האמת נשמעת שפת האמת. והיא גם שפת הנצח. ושם אין סבל ואין אושר.

האיש החי חיי-שעה מבקש מהרוח החי חיי-נצח להורותו הלבנה לנפש-ים הסעורה יטפו מעברים צלילי שפת הנצח. ובשעה את יפעתה המחכימה של שפת-נצח זו. והוא מלמדו : «בנשק פי

ש"עלם משיב רעדי זרועו כרוח קלה על פני עלמה המשולהבים
באש צפיה" יש מהבל פי הנצח גם במשב־זרועו וגם בפניה
המשולהבים.

אבל הנפש האטומה של האדם החי לא תענה לקולות הנצח
הקוראים. ורק לעתים רחוקות יש ורגע חסד יפקח את חרשותו.
והמשורר הצעיר הרועד מאורו הנצחי והעמוק של רוח המשורר
המת והחי במותו, שואלו:

פורי בקלכות־נצח! למה רמה נפש
ברוממות נצח כבשעת הלדת שיר?

למשורר החי תהי שעת הולדת השיר שעת התרוממות ועליה
לנצח, אבל רוחו של המשורר המת והנצחי כבר נשתחררה
אפילו מכבלי השיר, כי "יפעת נצח נשתה אותי את כל שירי".
המשורר החי חשב את השיר לפאר הנם בדביר לבב האדם, ואילו
רוחו של המשורר המת רואה בו קלון. כי "להוט לבב האדם אחר
שקרים נאווים, שבהמסכם פרוש בגוף השיר בלי משים, ירוששוהו
אבר־אבר, עורק־עורק".

לכן קודר ילך פִּיטן בלחץ שירו
לא כן רים פִּיטן שכוח שיר וחזון

ושכוח שיר וחזון טס רוחו של הלוי באור נצח וצוחק באלם
צחוקו לעמל כל חייו, אבל יודע הוא כי —
אך לשוא אִדבר. הן לא תבין צרי
תחכם במומי בְּחַכְמַת מְנַת בת אֵלְמֹת.

ב"חכמת מות בת אלמות" דפק זילברשלאג בשערים רחוקים
ונעולים. שם לא תמיד ברורים המחזות ובהירה הראייה, אבל יש
יפעה עצומה בעולם, וזה שם פואימה מעפילה שלו, ואל גילוייה
וחישופה יש לשאוף.

והתעיות האלה שלו ודפיקותיו בשערים נעולים מוסיפים ענין

לדברו.

שורש הדבר — בסבל הירושה שלו. פי אבותיו ישבו
למרגלות הרי הקארפאטים ושם "ממעל לעננה, מול השמש והלבנה"
ביקש פעל־שם־טוב ומצא נפשו ככלה צחה וצעירה — — —
וכאשר ירד מן ההרים, גא באמתו ההררית, והגישה לאומתו בניגונים
וריקודים, דבקו בה אבותי והזריחו אשה על ניניהם".

ומאז "רוז החסידות רן בדמי, רוז החסידות רן בשירי".
לא תמיד מתגלה רוז־חסידות בדמו ובשירו בצורתו הידועה
לנו והמתקבל על הלב היהודי. ואף הוא עצמו תוהה על דיוקנו
ורוהה: "עיני אינה שחורה, שערי אינו לילי — — — לא
כמראה יהודי מראי".

אבל יש דברים שאינם גלויים לעין והם גלויים ללב.
סימני השפעה רבה של שירה גרמנית ושירה אַנגלית־אירית
ניכרים בשירת זילברשלאג, אבל לעומתם יש באופן־ההרגשה וגם
בלשו־השיר השפעת השירה העברית, ולא רק החדשה.